

Денисенко Григорій Вячеславович,
аспірант юридичного факультету
Київського національного
університету ім. Тараса Шевченка

ІНСТИТУТ ІМУНІТЕТУ СВІДКА ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА

Кримінальний процес у Німеччині не є змагальним. Прокурор у своїй роботі керується принципом дослідження матеріальної істини (§ 160 КПК Німеччини). У силу цього принципу, що є притаманним процесам інквізиційного типу, прокурор зобов'язаний досліджувати не тільки обвинувальні, але й виправдувальні докази. Суд також має додержуватися даного принципу.

У німецькому законодавстві право відмовитись від дачі показань, що тягнуть за собою самозвинувачення свідка, регламентується §55 Кримінально-процесуального кодексу Федеративної Республіки Німеччина (далі - КПК ФРН), прийнятого 1 лютого 1877 року [1; 2]. Зазначена норма встановлює, що «кожен свідок може відмовитися від повідомлення відомостей з таких питань, відповіді на які вплинуть на нього самого або одного з його родичів, зазначених в §52 абз. 1 КПК ФРН, створять небезпеку переслідування за вчинення кримінально караного діяння або адміністративного правопорушення». Відповідно, свідок повинен бути попереджений про його право відмови від повідомлення таких відомостей.

Правом відмови від дачі показань як свідки з особистих підстав (§52) за КПК ФРН користуються: заручений з обвинувачуваним; подружжя обвинувачуваного, якщо навіть шлюб більше не існує; особи, що перебувають із обвинувачуваним у родинних відносинах прямої лінії, у

спорідненні або пов'язані усиновленням, або перебувають у родинних відносинах за побічною лінією до третього коліна, або ж є родичами до другого коліна, або раніше були у такому спорідненні. Дані категорії осіб до присяги не приводяться (§61 КПК ФРН).

Обмеженим правом на відмову від дачі показань свідків у Німеччині користується досить широке коло осіб (§53 КПК ФРН) - священики, журналісти, захисники, малолітні, члени уряду, членів бундестагу, ландтагу, члени консультативних установ, податкові повірені, аптекарі й акушери щодо відомостей, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням професійних обов'язків. Це право відмови від свідчень у силу займаної посади в Німеччині регулюється не тільки КПК ФРН, але й закріплене в основному законі - у Конституції, прийнятій 23 травня 1949 року (ст.47) [3].

Стосовно реалізації права на імунітет неповнолітніми особами становить інтерес положення § 52 ФРН, яке передбачає, що у разі, коли малолітні внаслідок недостатньої зрілості інтелекту або особи, що знаходяться під опікою внаслідок психічного захворювання чи розумової відсталості, не розуміють в достатній мірі значення права на відмову від дачі свідчень, то вони можуть бути допитані лише у випадку, якщо вони готові свідчити і їх законний представник дав згоду на допит. Якщо законний представник сам є обвинуваченим, то він не може вирішувати питання про використання права на відмову від дачі свідчень; це ж стосується і батька чи матері, які не є обвинуваченим. Якщо право на законне представництво мають обидва з батьків, один з них не може вирішувати питання щодо свідчень без згоди іншого [1; 2].

Якщо ж свідок без законної на те підстави відмовиться від дачі показань, то він зобов'язаний відшкодувати заподіяні відмовою збитки, може бути оштрафований і навіть арештований на строк до 6 місяців. Правом застосування цих заходів наділені судді під час попереднього розгляду [17].

Дія імунітету свідка суттєво обмежена щодо так званих «коронних свідків». У КК ФРН інститут коронного свідка врегульований § 46b (допомога в розслідуванні або запобіганні тяжких злочинів). Згідно з його нормами, якщо особа, що вчинила діяння, що карається позбавленням волі з підвищеною нижньою межею санкції або довічним позбавленням волі, шляхом добровільного повідомлення наявних у неї відомостей істотно сприяла розкриттю перерахованих у законі кримінально карних діянь або добровільно й вчасно повідомила правоохоронний орган про зазначене діяння, про планування якого вона поінформована, внаслідок чого це діяння може бути відвернене, суд може пом'якшити покарання (при цьому замість довічного позбавлення волі призначається позбавлення волі на строк не менш 10 років). Якщо особа брала участь у вчиненні кримінально карного діяння, її сприяння розкриттю повинне стосуватися більшого, ніж її власні дії у вчиненні даного діяння. Замість пом'якшення покарання суд може звільнити особу від покарання, якщо відповідне діяння карається винятково обмеженим за часом позбавленням волі й особа підлягала б покаранню у вигляді позбавлення волі на строк не більше 3 років. При винесенні відповідних рішень суд враховує: сутність та обсяг повідомлених фактів і їх значення для розкриття або припинення діяння; час повідомлення; обсяг сприяння, здійсненого особою органам кримінального переслідування; суспільна небезпечність діяння, про яке особа надала відомості; співвідношення перерахованих вище обставин з тяжкістю вчиненого особою діяння і її провиною. Пом'якшення покарання й звільнення від нього не застосовуються, якщо особа повідомила наявні в неї відомості тільки після початку судового розгляду щодо неї [1; 2; 4, с.27].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://pravo.org.ua/files/_\(1\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(1).pdf) (дата звернення 05.12.2017).
2. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной

Республики Германия: научно-практический комментарий и перевод текста закона: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6039/file/sdrs02.pdf> (дата звернения 05.12.2017).

3. Основной закон Федеративной Республики Германии от 23 мая 1949 года / Под ред. Ю.П. Урьяса. (Изменения и дополнения по состоянию на 1 января 1995 года, переводе В.В. Невинского) // Конституции государств Европейского Союза. – М., 1997. - С.195.

4. Литвишко П.А. Институт коронного свидетеля в борьбе с организованной преступностью: краткий сравнительный анализ законодательства России и некоторых стран Европы / П. Литвишко // Вестник Следственного комитета при прокуратуре Российской Федерации.-2010.- № 2(8).-С.21-29.